

21.Біржова діяльність

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Кафедра менеджменту організацій та зовнішньоекономічної діяльності

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор із науково-педагогічної
роботи _____ О.А.Кузнецова

«__» _____ 2019 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ**

Факультет економіки

2019-2020 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Біржова діяльність» для студентів
неекономічних спеціальностей

Розробник: Назарова Людмила Володимирівна, професор кафедри менеджменту
організації та зовнішньоекономічної діяльності, доктор економічних наук, доцент
_____ / Л.В.Назарова/

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри менеджменту організації та
зовнішньоекономічної діяльності

Протокол № 1 від « 27 » серпня 2019 року

Завідувач кафедри менеджменту організацій
та зовнішньоекономічної діяльності _____ /Л.В.Назарова/
«   » _____ 20___ року

Анотація

Економічна мета і основне завдання біржі полягає не в одержанні великого прибутку самою біржею, а у створенні таких умов для торгівлі, які дають змогу одержати прибутки учасникам біржової торгівлі, які є членами біржі.

Саме у структурах біржової торгівлі сформувався специфічний високоліквідний ф'ючерсний ринок, на якому через фінансові інструменти реалізується велика кількість операцій. Прогрес в системі комунікацій та електронізація біржових технологій сприяють інтернаціоналізації і глобалізації товарних і фінансових ринків.

The summary

An economic purpose and basic task to the exchange consists not in the receipt of large income by an exchange, but in creation of such terms for trade, which make profits to the participants of exchange trade, which are the members of exchange.

Exchanges function under act of external economic factors. внутрішньоекономічні factors consist in that free co-operation of demand and supply is basis of forming of market environment. External economic factors are predefined by participating of country in the international division of labour which has considerable trade turnover at the oversea markets, and exchange trade is one of methods of conclusion of treaties, ensuring against the price-wave and others like that. And that is why, in order to trade in the world market it is necessary to master governed exchange trade and to use exchanges institutes and technologies.

Аннотация

Экономическая цель и основная задача биржи состоит не в получении большой прибыли самой биржей, а в создании таких условий для торговли, которые дают возможность получить прибыль участникам биржевой торговли, являющихся членами биржи.

Именно в структурах биржевой торговли сформировался высоколиквидный фьючерсный рынок, на котором через финансовые инструменты реализуется множество операций. Прогресс в системе коммуникаций и электронизация биржевых технологий благоприятствуют интернационализации и глобализации товарных и финансовых рынков.

1 Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		Денна / заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань (шифр і назва)	Вибіркова
	Напрямок підготовки (шифр і назва)	
	Індивідуальне науково-дослідне завдання	Спеціальність
Семестр		
Загальна кількість годин – 150		Лекції
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента - 7	Освітньо-кваліфікаційний рівень:	26 год.
		Практичні, семінарські
		24 год./.
		Лабораторні
		- год.
		Самостійна робота
		100 год./
		Індивідуальні завдання: - год.
Вид контролю: залік		

Мета та завдання навчальної дисципліни

Дисципліна “Економіка та організація біржової торгівлі” передбачає формування теоретичних знань та практичних навичок з організації роботи товарних бірж, особливості біржових угод, дослідження кон’юнктури біржового ринку, біржової та брокерської роботи майбутніх фахівців.

Мета вивчення дисципліни “Економіка та організація біржової торгівлі” — формування системи знань про сутність і зміст біржової торгівлі як філософії підприємницької діяльності в умовах ринкової економіки та конкуренції.

Завдання дисципліни:

У результаті вивчення курсу студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

- вивчення основних понять, систем і алгоритмів біржової торгівлі;
- набуття практичних навичок розв’язання конкретних завдань;
- формування вмінь творчого пошуку резервів удосконалення біржової торгівлі.

II. Фахові:

- Здатність оволодіти знаннями про поняття, сутність та види бірж.
- Здатність розрізняти ознаки класифікації бірж, принципи організації бірж.
- Здатність визначати організаційно-правову форму, форму участі відвідувачів у торгах.
- Здатність визначати основні риси біржової торгівлі.
- Здатність визначати умови розвитку бірж у ринковій економіці
- Здатність оволодіти знаннями про порядок та правила ведення біржових торгів.
- Здатність оволодіти знаннями про біржову сесію, процедура біржового торгу
- Здатність розрізняти особливості біржових товарів та їх класифікацію.
- Здатність оволодіти знаннями до вимог до біржового товару, класифікація сучасного асортименту біржових товарів, основні тенденції зміни складу біржових товарів.
- Здатність визначати критерії класифікації товарів, що реалізуються на товарній біржі, умови вибору товарної спеціалізації, формування необхідного рівня знань про товар, параметри дослідження товарного ринку.
- Оволодіти знаннями про засновників та члени бірж, їх права й обов’язки, учасників біржових сесій
- Здатність визначати вид біржового товару, номенклатура товарів.
- Здатність оволодіти знаннями щодо сутності і функцій клірингу та розрахунків, класифікації клірингу та розрахунків.
- Здатність оволодіти знаннями щодо характеристики умов платежу за біржовими угодами. строки платежу
- Здатність оволодіти знаннями щодо організації розрахункових операцій на біржі, розрахункової палати.
- Здатність робити форми розрахунків за біржовими угодами, форми безготівкових платежів.
- Здатність оволодіти знаннями щодо послідовності розрахункових операцій, методів здійснення грошових розрахунків між покупцями і продавцями на товарній біржі.
- Здатність класифікувати види біржових спекуляцій, види біржових спекулянтів.
- Здатність застосовувати спекулятивні стратегії із застосуванням ф’ючерсних контрактів, спекулятивні стратегії з опціонами.

Програма навчальної дисципліни

Кредит 1

Тема 1. Сутність та поняття біржової торгівлі та її роль у ринковій економіці.

Поняття, сутність та види бірж. Ознаки класифікації бірж. Принципи організації бірж. Організаційно-правова форма. Форма участі відвідувачів у торгах. Місце і роль бірж у світовій торгівлі. Вид біржових угод. Основні риси біржової торгівлі.

Тема 2. Біржовий товар

Особливості біржових товарів та їх класифікація. Вимоги до біржового товару. Біржові товари, що реалізуються на біржах України. (та в інших країнах СНД). Класифікація сучасного асортименту біржових товарів. Основні тенденції зміни складу біржових товарів. Критерії класифікації товарів, що реалізуються на товарній біржі. Умови вибору товарної спеціалізації. Формування необхідного рівня знань про товар. Параметри дослідження товарного ринку. Вид біржового товару. Номенклатура товарів.

Кредит 2

Тема 3. Учасники біржових операцій.

Засновники і члени бірж. Їх права і обов'язки. Публічні біржі. Закриті біржі. Категорії членства на біржах. Учасники біржових сесій. Спекулянти. Арбітражери. Хеджери. Сутність і види брокерської діяльності. Функції брокера.

Тема 4. Організація біржових угод

Біржова угода: смисловий зміст, умови, реєстрація на біржі, основні ознаки. Види біржових угод і операцій. Касові угоди. Строкові угоди. Угоди на різницю. Арбітражні угоди. Угоди з премією. Угоди з реальним товаром. Ф'ючерсні угоди. Опціон. Хеджування. Біржові та позабіржові опціони. Спекулятивні угоди. Просторовий, часовий арбітраж. Котирування та види цін на біржі. Реєстрація та оформлення угод. Розірвання угоди.

Кредит 3

Тема 5. Кліринг та система розрахунків за біржовими контрактами

Кліринг. Біржовий кліринг. Клірингова палата. Її функції. Особливості функціонування клірингових установ ф'ючерсних бірж. Нотис поставок. Маржа у ф'ючерсній торгівлі: початкова, варіаційна. Маржева застава. Забезпечення додаткових фінансових гарантій розрахункової палати. Гарантійний фонд. Додатковий фонд.

Тема 6. Біржові індекси і їх аналіз

Сутність біржових індексів. Основні функції. Обмеження використання. Види біржових індексів. Індекс Доу-Джонса. Індекс S&P-500, S&P-100. NYSE-індекс. Індекс Американської фондової біржі (AMEX). Індекс позабіржового обороту (NASDAQ).

Кредит 4

Тема 7. Хеджування цінкових та курсових ризиків за допомогою ф'ючерсної торгівлі. Суть та основні характеристики хеджування. Досконале хеджування цінкових ризиків на ринках сільськогосподарської сировини. Здійснення хеджевих операцій з урахуванням

реальних ситуацій на ринках. Особливості хеджування цінних ризиків ринку реальних товарів. Хеджування курсових ризиків фінансових інструментів.

Тема 8. Процедура поставки за біржовими контрактами.

Економічна функція поставки за біржовими контрактами. Способи врегулювання угод. Організація процедури поставки за ф'ючерними контрактами. Товарна позиція. Глибина контракту. Поставка за ф'ючерними контрактами з фінансовими інструментами.

Кредит 5

Тема 9. Біржова спекуляція на ф'ючерських ринках.

Економічна суть біржової спекуляції. Історія становлення біржової спекуляції. Види біржової спекуляції. Види біржових спекулянтів. Спекулятивні стратегії із застосуванням ф'ючерських контрактів. Спекулятивні стратегії з опціонами.

Тема 10. Державне регулювання біржової торгівлі

Суть та значення державного регулювання біржової торгівлі. Регулювання ф'ючерської торгівлі у розвинутих країнах. Державне регулювання біржової торгівлі в Україні.

Структура навчальної дисципліни

Назви кредитів і тем	Кількість годин				
	денна форма				
	усього	у тому числі			
л		п	лаб	інд	с.р.
Кредит 1					
Тема 1. Сутність та поняття біржової торгівлі та її роль у ринковій економіці	15	2	2		11
Тема 2. Біржовий товар	15	4	2		9
Всього по кредиту 1	30	6	4		20
Кредит 2					
Тема 3. Учасники біржових операцій	15	2	2		11
Тема 4. Організація біржових угод	15	2	4		9
Всього по кредиту 2	30	4	6		20
Кредит 3					
Тема 5. Кліринг та система розрахунків за біржовими контрактами	15	4	4		7
Тема 6. Біржові індекси і їх аналіз	15	2	2		11
Всього по кредиту 3	30	6	6		18
Кредит 4					
Тема 7. Хеджування цінних та	15	2	2		11

курсів ризиків за допомогою ф'ючерної торгівлі						
Тема 8. Процедура поставки за біржовими контрактами	15	4	2			9
Всього по кредиту 4	30	6	4			20
Кредит 5						
Тема 9. Біржова спекуляція на ф'ючерських ринках	15	2	2			9
Тема 10. Державне регулювання біржової торгівлі	15	2	2			9
Всього по кредиту 5	30	4	4			22
Всього	150	26	24			90

Теми семінарських занять (не передбачено програмою)

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1		
1	Тема 1. Сутність та поняття біржової торгівлі та її роль у ринковій економіці. Питання для обговорення: Поняття, сутність та види бірж. Ознаки класифікації бірж. Принципи організації бірж. Організаційно-правова форма. Форма участі відвідувачів у торгах. Місце і роль бірж у світовій торгівлі. Вид біржових угод. Основні риси біржової торгівлі.. Розгляд ситуацій, тестування, вирішення задач.	2
2	Тема 2. Біржовий товар Питання для обговорення: Особливості біржових товарів та їх класифікація. Вимоги до біржового товару. Біржові товари, що реалізуються на біржах України. (та в інших країнах СНД). Класифікація сучасного асортименту біржових товарів. Основні тенденції зміни складу біржових товарів. Критерії класифікації товарів, що реалізуються на товарній біржі. Умови вибору товарної спеціалізації. Формування необхідного рівня знань про товар. Параметри дослідження товарного ринку. Вид біржового товару. Номенклатура товарів. Розгляд ситуацій, тестування, вирішення задач.	2
Кредит 2		
3	Тема 3. Учасники біржових операцій. Питання для обговорення: Засновники та члени бірж. Їх права й обов'язки Учасники біржових сесій. Розгляд ситуацій, тестування	2
4	Тема 4. Організація біржових угод. Питання для обговорення: Біржова угода: смисловий зміст, умови, реєстрація на біржі, основні ознаки. Види біржових угод і операцій. Касові угоди. Строкові угоди. Угоди на різницю. Арбітражні угоди. Угоди з премією. Угоди з реальним товаром. Ф'ючерсні угоди. Опціон.	4

	Хеджування. Біржові та позабіржові опціони. Спекулятивні угоди. Просторовий, часовий арбітраж. Котирування та види цін на біржі. Реєстрація та оформлення угод. Розірвання угоди. Розгляд ситуацій, тестування	
	Кредит 3	
5	Тема 5. Кліринг та система розрахунків за біржовими контрактами Питання для обговорення: Кліринг. Біржовий кліринг. Клірингова палата. Її функції. Особливості функціонування клірингових установ ф'ючерсних бірж. Нотис поставок. Маржа у ф'ючерській торгівлі: початкова, варіаційна. Маржева застава. Забезпечення додаткових фінансових гарантій розрахункової палати. Гарантійний фонд. Додатковий фонд. Розгляд ситуацій, тестування, вирішення задач.	4
6	Тема 6. Біржові індекси і їх аналіз Питання для обговорення: Сутність біржових індексів. Основні функції. Обмеження використання. Види біржових індексів. Індекс Доу-Джонса. Індекс S&P-500, S&P-100. NYSE-індекс. Індекс Американської фондової біржі (AMEX). Індекс позабіржового обороту (NASDAQ). Розгляд ситуацій, тестування, вирішення задач.	2
	Кредит 4	
7	Тема 7. Хеджування цінових та курсових ризиків за допомогою ф'ючерсної торгівлі Питання для обговорення: Суть та основні характеристики хеджування. Досконале хеджування цінових ризиків на ринках сільськогосподарської сировини. Здійснення хеджевих операцій з урахуванням реальних ситуацій на ринках. Особливості хеджування цінових ризиків ринку реальних товарів. Хеджування курсових ризиків фінансових інструменті. Розгляд ситуацій, тестування, вирішення задач.	2
8	Тема 8. Процедура поставки за біржовими контрактами Питання для обговорення: Економічна функція поставки за біржовими контрактами. Способи врегулювання угод. Організація процедури поставки за ф'ючерсними контрактами. Товарна позація. Глибина контракту. Поставка за ф'ючерсними контрактами з фінансовими інструментами. Розгляд ситуацій, тестування, вирішення задач.	2
	Кредит 5	
9	Тема 9. Біржова спекуляція на ф'ючерсних ринках. Питання для обговорення: Економічна суть біржової спекуляції. Історія становлення біржової спекуляції. Види біржової спекуляції. Види біржових спекулянтів. Спекулятивні стратегії із застосуванням ф'ючерсних контрактів. Спекулятивні стратегії з опціонами. Розгляд ситуацій, тестування, вирішення задач.	2
10	Тема 10. Державне регулювання біржової торгівлі. Питання для обговорення: Суть та значення державного регулювання біржової торгівлі. Регулювання ф'ючерсної торгівлі у розвинутих країнах. Державне регулювання біржової торгівлі в Україні.	2

	Розгляд ситуацій, тестування, вирішення задач.	
	Разом	24

7. Теми лабораторних занять (не передбачено програмою)

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва питань для самостійного вивчення	Кількість годин
Кредит 1		
1	Тема 1. Сутність та поняття біржової торгівлі та її роль у ринковій економіці. Поняття, сутність та види бірж. Ознаки класифікації бірж. Принципи організації бірж. Організаційно-правова форма. Форма участі відвідувачів у торгах. Місце і роль бірж у світовій торгівлі. Вид біржових угод. Основні риси біржової торгівлі..	2
2	Тема 2. Біржовий товар Особливості біржових товарів та їх класифікація. Вимоги до біржового товару. Біржові товари, що реалізуються на біржах України. (та в інших країнах СНД). Класифікація сучасного асортименту біржових товарів. Основні тенденції зміни складу біржових товарів. Критерії класифікації товарів, що реалізуються на товарній біржі. Умови вибору товарної спеціалізації. Формування необхідного рівня знань про товар. Параметри дослідження товарного ринку. Вид біржового товару. Номенклатура товарів.	2
Кредит 2		
3	Тема 3. Учасники біржових операцій. Засновники та члени бірж. Їх права й обов'язки Учасники біржових сесій.	2
4	Тема 4. Організація біржових угод. Біржова угода: смисловий зміст, умови, реєстрація на біржі, основні ознаки. Види біржових угод і операцій. Касові угоди. Строкові угоди. Угоди на різницю. Арбітражні угоди. Угоди з премією. Угоди з реальним товаром. Ф'ючерсні угоди. Опціон. Хеджування. Біржові та позабіржові опціони. Спекулятивні угоди. Просторовий, часовий арбітраж. Котирування та види цін на біржі. Реєстрація та оформлення угод. Розірвання угоди.	4
Кредит 3		
5	Тема 5. Кліринг та система розрахунків за біржовими контрактами Кліринг. Біржовий кліринг. Клірингова палата. Її функції. Особливості функціонування клірингових установ ф'ючерсних бірж. Нотис поставок. Маржа у ф'ючерсній торгівлі: початкова, варіаційна. Маржева застава. Забезпечення додаткових фінансових гарантій розрахункової палати. Гарантійний фонд. Додатковий фонд.	4
6	Тема 6. Біржові індекси і їх аналіз Сутність біржових індексів. Основні функції. Обмеження використання. Види біржових індексів. Індекс Доу-Джонса. Індекс S&P-500, S&P-100. NYSE-індекс. Індекс Американської фондової біржі (AMEX). Індекс позабіржового обороту (NASDAQ).	2
Кредит 4		
7	Тема 7. Хеджування цінових та курсових ризиків за допомогою ф'ючерсної торгівлі Суть та основні характеристики хеджування. Досконале хеджування цінових	2

	ризиків на ринках сільськогосподарської сировини. Здійснення хеджевих операцій з урахуванням реальних ситуацій на ринках. Особливості хеджування цінових ризиків ринку реальних товарів. Хеджування курсових ризиків фінансових інструменті.	
8	Тема 8. Процедура поставки за біржовими контрактами Економічна функція поставки за біржовими контрактами. Способи врегулювання угод. Організація процедури поставки за ф'ючерсними контрактами. Товарна позація. Глибина контракту. Поставка за ф'ючерсними контрактами з фінансовими інструментами.	2
	Кредит 5	
9	Тема 9. Біржова спекуляція на ф'ючерсних ринках. Економічна суть біржової спекуляції. Історія становлення біржової спекуляції. Види біржової спекуляції. Види біржових спекулянтів. Спекулятивні стратегії із застосуванням ф'ючерсних контрактів. Спекулятивні стратегії з опціонами.	2
10	Тема 10. Державне регулювання біржової торгівлі. Питання для обговорення: Суть та значення державного регулювання біржової торгівлі. Регулювання ф'ючерсної торгівлі у розвинутих країнах. Державне регулювання біржової торгівлі в Україні.	2
	Разом	24

9. Індивідуальні науково дослідні завдання

1. Сутність брокерської діяльності на товарній і фондовій біржі.
  2. Законодавчі основи функціонування товарних бірж в Україні.
  3. Характеристика біржового товару. Техніка проведення біржового торгу.
  4. Економічна роль і функції товарних бірж в ринковій економіці.
  5. Функції клірингу та сутність біржових розрахунків.
  6. Види валютних операцій та порядок їх здійснення на валютних біржах.
  7. Законодавчі основи функціонування фондового ринку в Україні.
  8. Цілі та особливості здійснення біржових операцій на товарній біржі (Хеджування, спекулятивні операції).
  9. Принципи організації та органи управління товарною біржею.
  10. Законодавчі основи функціонування фондових бірж в Україні.
  11. Економічна сутність хеджування.
  12. Економічна сутність спекулятивних операцій на біржі.
  13. Загальна характеристика тенденцій розвитку міжнародної біржової торгівлі.
  14. Опціони і ф'ючерси.
  15. Роль ф'ючерсних угод у сучасній біржовій торгівлі.
  16. Сутність і цілі прогнозування біржової кон'юнктури.
  17. Розрахунки за біржовими угодами на прикладі товарних і фондових бірж.
- Організація розрахункових операцій на біржі.
18. Економічна роль і функції брокерських фірм.
  19. Характер взаємини брокера та клієнтів.
  20. Операції спреду на ф'ючерсних ринках.
  21. Сутність біржової діяльності. Функції та види бірж.
  22. Економічна історія розвитку біржової справи.
  23. Характеристика біржових угод на товарній біржі.
  24. Роль фондового ринку і завдання фондової біржі.

10. Методи навчання

Методи навчання при вивченні навчальної дисципліни «Біржова діяльність» обираються відповідно до групи таких принципів навчання:

- 1) орієнтованості вищої освіти на розвиток особистості майбутнього спеціаліста;
- 2) забезпеченості безперервної освіти;
- 3) інформатизації, технічної та технологічної забезпеченості освітнього процесу;
- 4) відповідності змісту вищої освіти сучасним та прогнозованим тенденціям розвитку науки (техніки) і виробництва (технологій);
- 5) оптимального співвідношення загальних, групових та індивідуальних форм організації навчального процесу у вищому навчальному закладі;
- 6) раціонального застосування сучасних методів та засобів навчання на різних етапах підготовки фахівців;
- 7) відповідності результатів підготовки спеціалістів вимогам, що висуваються конкретною сферою їхньої професійної діяльності, забезпечення їх конкурентоспроможності.

Методами організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності при вивченні навчальної дисципліни «Біржова діяльність» є:

- методи контролю та самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності;
- методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності;

Методи навчання за джерелом знань поділяють на словесні, наочні, практичні.

Словесні методи навчання: лекція, пояснення, розповідь, бесіда, інструктаж.

Лекція як метод навчання має інформаційний характер, чіткий план. Структура лекції підпорядковується логіці предмета, вона не тільки стимулює конкретно-образне мислення, а й активізує логічне мислення слухачів, послідовно з'ясовує всі пункти плану. Висунені в лекції ідеї викладають на високому рівні, але з урахуванням рівня підготовки слухачів, усі поняття та терміни пояснюють, аргументують, при цьому широко застосовують наочність, активізують увагу слухачів тощо. Предметом лекції має бути вивчення складних об'єктів, явищ, подій, процесів, що мають між собою зв'язки і залежності причинно-наслідкового характеру.

Пояснення – доказовий виклад матеріалу, пов'язаний з вивченням правил, природничо-математичних законів та явищ. Викладач висуває певну тезу і подає систему її обґрунтування. Метод пояснення застосовують як на лекціях, так і під час практичних, лабораторних занять, консультацій тощо.

Розповідь – жвавий, образний, емоційний і водночас короткотривалий виклад питань, що містять переважно фактичний матеріал.

Бесіда – (полемічна, евристична) – це розмова викладача зі студентами на підставі чіткої системи запитань, заздалегідь визначених, які підводять слухачів до активного засвоєння системи фактів, нового поняття або закономірностей. Запитання до бесіди мають сприяти цілісному сприйняттю. Найбільший розвивальний характер має евристична бесіда, яка дає її учасникам можливість самостійно знаходити можливі відповіді на проблемні питання. Бесіди застосовуються на лекціях, практичних, лабораторних заняттях, колоквиумах.

Інструктаж як метод має інформативний локальний характер, дуже близький до розпорядження алгоритмічного типу. Тут активна роль належить викладачу. Застосовують, даючи вказівки до домашнього завдання, до вивчення теми тощо.

При вивченні дисципліни «Біржова діяльність» практичними методами навчання є: вправи, практичні роботи.

Вправа – метод навчання, що полягає у повторенні певних дій, під час яких виробляють уміння та навички застосування набутих знань як у звичайних, так і незвичайних умовах. Вправи є усні, письмові, графічні, технічні. Розрізняють також тренувальні (за зразком, інструкцією) та творчі вправи (розв'язання евристичних та проблемних завдань). Вправи застосовують на практичних.

Практична робота як метод навчання передбачає застосування знань у ситуаціях, наближених до майбутньої професійної діяльності. Упродовж цієї роботи треба провести якісь заміри, зіставити, визначити ознаки та властивості предметів або явищ, зробити висновки.

- запис у стислій формі основних положень матеріалу, що вивчається;
- виписування цитат;
- конспектування – стислий виклад суті прочитаного;
- реферування – виклад якогось питання згідно з одним або кількома джерелами з обґрунтуванням власних міркувань;
- складання анотації прочитаного – подання стислої характеристики змісту книги, статті тощо;
- рецензування – складання критичного відгуку про матеріал, що самостійно вивчався.

Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: ділові ігри, дискусії і диспути, створення ситуації пізнавальної новизни та зацікавленості (метод цікавих аналогій, ефект дивування, зіставлення наукових і життєвих (побутових) пояснень явища тощо).

Методи навчання спрямовані не тільки на передачу та сприймання знань, умінь і навичок, а й мають значно ширший діапазон дій, який виражається у функціях навчального процесу: освітньому, виховному, пізнавальному.

Освітня функція як основа передбачає застосування тих методів і прийомів керування навчальною діяльністю студентів, які сприяли б успішному засвоєнню знань, умінь, наукового світогляду та його відповідних складових - переконань, як упевненості у правильності своїх знань. Освітня функція служить для здійснення завдань творчого характеру

Виховна функція є невіддільною від освітньої та призначена для єдності навчально-виховного процесу. У ході навчання завдяки застосуванню викладачем цілеспрямованих методів і прийомів виховання почуття обов'язку, відповідальності розвивається інтерес до того чи іншого предмету.

Пізнавальна функція має психологічно-педагогічний зміст. Педагогічною наукою доведено, що розумовий розвиток студентів краще забезпечується при застосуванні проблемно-наукової групи методів, що кмітливість і спритність їх думки краще розвивається, коли вони привчаються не тільки зачувати матеріал, а й розмірковувати над ним, цілеспрямовано формують у них абстрактне мислення, загальна культура та моральність. Отже, саме у здійсненні цих трьох функцій підтверджується закономірність єдності навчання, виховання й розвитку студентів.

Під час вивчення дисципліни будуть застосовуватися наступні методи навчання:

- практичні вправи;
- підготовка рефератів, тестових завдань;
- самостійна робота.

11. Методи контролю

До методів контролю і самоконтролю належать такі:

- методи усного контролю: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, усні заліки, колоквиуми, усне програмоване опитування;

- методи письмового контролю: контрольні письмові роботи, письмові заліки, письмові іспити;

- методи практичного контролю: контрольні роботи, контроль за допомогою комп'ютера (навчально-контрольні програми);

- методи самоконтролю: самостійний пошук помилок, уміння самостійно оцінювати свої знання, визначати пріоритетні напрями власного навчального процесу, самоаналіз і т. ін.

Об'єктом оцінювання навчальних досягнень студентів є знання, уміння та навички, досвід творчої діяльності, емоційно-ціннісного ставлення до навколишньої дійсності.

Основними функціями оцінювання навчальних досягнень студентів є:

- контролююча, що передбачає визначення рівня досягнень окремого студента (групи, курсу), виявлення рівня готовності до засвоєння нового матеріалу, що дає змогу викладачеві відповідно планувати та викладати навчальний матеріал;

- навчальна – зумовлює таку організацію оцінювання навчальних досягнень студентів, коли його проведення сприяє повторенню, уточненню та систематизації навчального матеріалу, удосконаленню підготовки окремого студента (групи, курсу);

- діагностично-коригуюча, що допомагає з'ясувати причини труднощів, які виникають у студента під час навчання, виявити прогалини у знаннях і вміннях та корегувати його діяльність, спрямовану на усунення недоліків;

- стимулюючо-мотиваційна, що визначає тему, таку організацію оцінювання навчальних досягнень студентів, коли його проведення стимулює бажання покращити свої результати, розвиває відповідальність і сприяє змагальності учнів, формує мотиви навчання;

- виховна, що передбачає формування вміння відповідально й зосереджено працювати, застосовувати прийоми контролю та самоконтролю, розвиток якостей особистості: працелюбності, активності, охайності тощо.

Методи контролю дають можливість перевірити рівень засвоєння студентами знань, сформованості вмінь і навичок.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

У залікову відомість переноситься середній бал, який визначається діленням загальної суми накопичених балів на кількість кредитів, передбачених навчальним планом для даної дисципліни, з яких 60 % становлять підсумок поточного оцінювання. Залишок балів за кредитно-трансфертною системою визначається за результатами проведення заліку (іспиту) з розрахунку 100 балів, з яких 40 % - підсумкова атестація за дисципліною.

Розподіл балів, які отримують студенти під час аудиторних занять впродовж семестру, наведений в таблиці 1.

Таблиця 1

Розподіл балів, які отримують студенти

за результатами вивчення навчальної дисципліни «Управління економічними процесами на підприємстві»

Поточне оцінювання за видами навчальних робіт																Сума
Кредити	1			2			3			4			5			
	Т 1	Т 2	1 Всього за	Т 3	Т 4	2 Всього за	Т 5	Т 6	3 Всього за	Т 7	Т 8	4 Всього за	Т 9	Т 10	5 Всього за	
1.Поточне оцінювання	15	15	30	15	15	30	15	15	30	15	15	30	15	15	30	150
2. Самостійна робота	60			60			60			60			60			300
2.1.Тестування	20			20			20			20			20			100
2.2.Підготовка рефератів	15			15			15			15			15			75
2.3.Індивідуальні завдання	25			25			25			25			25			125
3.Наукова робота	10			10			10			10			10			50
Всього за кредитами	100			100			100			100			100			500

У випадку, якщо студент не набрав достатньої кількості балів (50 балів, помножених на кількість кредитів по даній дисципліні), або бажає отримати більш високу оцінку, він здає залік, за результатами якого виставляються наступні бали (за 100 бальною шкалою)

Під час заліку застосовується наступна шкала оцінювання:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для екзамену	
90 – 100	A	Відмінно - відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	відмінно
80 -89	B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	добре
65 - 79	C	Добре – взагалі правильна відповідь з певною кількістю помилок	
55 - 64	D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків	задовільно
50 - 54	E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії	
35 - 49	FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як досягти мінімального критерію	незадовільно
4	F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота	

13. Методичне забезпечення

- 1 Навчально – методичний комплекс дисципліни.
- 2 План практичних занять.
- 3 План самостійної роботи.

14. Рекомендована література

Базова

1. Закон України «Про товарну біржу» від 10.12.1991 р. No 19568 ХП.
2. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23.02.2006 р. No 3480 – IV.
3. Беднарчук М.С., Полікарпов І.С. Біржові товари. – Львів: „Магнолія плюс”, 2007 – 365 с.
4. Биржевое дело: Учебн. пособие/ Затов И.К., Ускаленко И.И. Харьков: Бурун книга, 2005. – 256с.
5. Біржова і банківська справа: конспект лекцій для студентів економічних спеціальностей. Укл. Гордієнко Н.І. – Харків ХДАМГ, 2002 – 192 с.
6. Биржевое дело / Под ред. Галанова В.А. – М.: Финансы и статистика, 2000.
7. Біржова діяльність./ Навч. посібник під ред. Крамаренко В.І. – К.: ЦУЛ, 2003. – 264 с.
8. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. Біржа. Біржові операції: термінологічний словник. – К.: Алерта, 2008.– 186 с.
9. Дудяк Р.П., Бугіль С.Я. Організація біржової діяльності: основи теорії і практикум: Навчальний посібник. – Львів: ”Новий світ – 2000”, „Магнолія плюс”, 2003. – 360 с.
10. Кетова И.А., Резго Г.Я. Биржевое дело: Ученик/ Под ред. Г.Я Резго. – М.: Финансы и статистика, 2009. – 288 с.
11. Кушнір Т.Б. Економіка і організація біржової торгівлі: Навч. посібник. – Харків: ХДУХТ, Консул, 2003.– 216 с.
12. Сохацька О.М. Біржова справа: Підручник для ВНЗ – 28е вид. – Тернопіль: Карт8бланш, 2008. – 632с.

Додаткова

1. Бевз О. П., Скотникова М. М. Економіка і організація біржової торгівлі: Навч. посіб. — К.: Київ. держ. торг.-економ. ун-т, 1998.
2. Бевз О. П., Скотникова М. М. Словник біржових термінів. — К.: Київ. держ. торг.-економ. ун-т, 1999.
3. Бевз О. П., Скотникова М. М. Збірник наочних матеріалів з курсу “Економіка і організація біржової торгівлі”. — Ч. 1, 2, 3. — К.: Київ. держ. торг.-економ. ун-т, 1996.
4. Карпов В. А., Кучеренко В. Р. маркетинг — прогнозування кон’юнктури ринку: Навч. посіб. — Знання, 2001.
5. Кещан В. Г. Биржевой рынок. Страницы истории и становления в современных условиях. — М.: РАЭ, 1996.
6. Митрофанов А. Н., Ступникова А. А. Что нужно знать о товарной бирже. — М.: Финансы и статистика, 1992.
7. Найман Э. Малая энциклопедия трейдера. — К.: Альфа Капитал; Логос, 1997.
8. Титов В. В. Я иду на биржу. — М.: ИНВЕНТА, 1992. (Сер. “Начинающему предпринимателю”).
9. Эрлих А. А. Технический анализ товарных и финансовых рынков: Приклад. пособие. — М.: ИНФРА, 1996.

15. Інформаційні ресурси

РЕКОМЕНДОВАНІ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ:

АНАЛІТИЧНІ ЦЕНТРИ ТА ДОСЛІДНИЦЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ

1. Верховна Рада – www.rada.gov.ua
2. Кабінет Міністрів України – www.kmu.gov.ua
3. Міністерство економіки – www.me.gov.ua
4. Міністерство праці та соціальної політики – www.mlsp.kiev.ua
5. Міністерство фінансів – www.minfin.gov.ua
6. Міністерство промислової політики – www.industry.gov.ua
7. Державний комітет статистики – www.ukrstat.gov.ua
8. Фонд державного майна – www.spfu.gov.ua
9. Державна податкова адміністрація – www.sta.gov.ua
10. Агентство гуманітарних технологій – <http://www.aht.org>.
11. Міжнародний інститут бізнесу – <http://www.iib.com.ua>
12. Міжнародний інститут порівняльного аналізу – <http://www.icaei.org.ua>
13. Міжнародний центр перспективних досліджень – www.icps.kiev.ua
14. Національна Академія наук України – <http://www.nas.gov.ua>
15. Торгово-промислова палата України – <http://www.ucci.org.ua>
16. Українська асоціація інвестиційного бізнесу – <http://www.uaib.com.ua/>
17. Український центр економічних і політичних досліджень ім. Олександра Разумкова – <http://www.ucseps.com.ua>
18. Український центр післяприватизаційної підтримки підприємств – <http://www.ucrpps.kiev.ua>
19. Центр антикризових досліджень – <http://www.anticrisis.come.to>
20. Центр інновацій та розвитку – <http://www.ngoukraine.kiev.ua/ids/>
21. Центр стратегічних розробок – <http://www.ln.com.ua>
22. Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського – www.nbu.gov.ua
23. Державна науково-технічна бібліотека України – www.gntb.n-t.org/
24. «Голос України» Газета Верховної Ради України – www.uamedia.visti.net/golos

